

«Kan jeg se på tissen din?»

Barns seksualitet

«Hvordan uttrykker barn sin seksualitet i barnehagen og hvordan kan personalet forholde seg til dette?»

Charlotte Jørstad

Kandidatnummer: 615

Dronning Mauds Minne Høgskole

Internasjonal forståelse og flerkulturelt arbeid

Veileder fordypning/linje:

Sturla Sagberg

Veileder pedagogikk:

Sonja Kibsgaard

Bacheloroppgave

Trondheim, 23. April 2013

Forord

Arbeidet med bacheloroppgaven har vært en spennende prosess. Gjennom arbeidet sitter jeg igjen med mye ny kunnskap jeg vil ha glede av å ta med meg videre i arbeidslivet. Jeg vil gjerne takke praksisbarnehagen, hvor informantene stilte opp på intervju, og som ga meg fin respons og tips til videre arbeid med bacheloroppgaven. Jeg vil også takke samboerne mine i kollektivet, for gode råd i en hektisk arbeidsperiode. Og takk til Sonja Kibsgaard og Sturla Sagberg som mine veiledere.

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning	4
1.1 Begrunnelse for valg av oppgave	4
1.2 Presentasjon av problemstilling	5
1.3 Avgrensing og presisering av problemstilling	6
1.4 Definisjoner av sentrale begreper i problemstillingen	6
1.4.1 Seksualitet	6
1.4.2 Barns seksualitet	6
1.5 Oppgavens disposisjon	7
2.0 Teori	8
2.1 Et historisk tilbakeblikk på seksualitet	8
2.2 Barns seksuelle uttrykksformer	9
2.2.1 Onani	9
2.2.2 Seksuelle leker	10
2.3 Seksualitet og kulturforskjeller	11
2.4 Voksnes holdninger til barns seksualitet	12
3.0 Metode	15
3.1 Kvalitativ forskningsmetode	15
3.1 Intervju som metode	15
3.3 Valg av informanter	16
3.4 Kildekritikk	16
3.5 Min opplevelse av intervju som metode	17
4.0 Funn og drøfting	18
4.1 På hvilken måte uttrykker barn sin seksualitet?	18
4.2 Personalet har ulike holdninger til barns seksualitet	20
4.3 Barns seksualitet i en flerkulturell barnehage	24
5.0 Avslutning	27
6.0 Litteraturliste	29
7.0 Vedlegg	31
7.1 Intervjuguide	31

1.0 Innledning

1.1 Begrunnelse av valg av oppgave

Før jeg startet på førskolelærerutdanningen, jobbet jeg som vikar i en barnehage. Hver dag var ulik og bydde på mye morsomt. Barn er unike og jeg lærte fort at de kan si veldig mye morsomt. En dag under leketid, satt jeg på gulvet og observerte to barn som lekte sammen. De hoppet ned fra ett tårn de hadde laget av puter. Etter at den ene jenta hadde hoppet, sier hun «Det kilte i tissen!». De to, som var en gutt og en jente fniste og sa ordet «tissen» flere ganger. Etter en stund med fnising og hopping, sa jenta til gutten «kan jeg se på tissen din?». En annen dag i barnehagen husker jeg det var en mor som var litt bekymret for barnet sitt, fordi hun ofte gnidde seg inntil bøylen på stolen under måltider. Hun snakket med en av de ansatte og spurte om hun gjorde det mye i barnehagen også, og da kunne den ansatte fortelle at ja, det gjorde hun, men at det ikke var noe problem. Jeg husker at jeg tenkte mye på dette i ettertid, og tenkte «Er barn kåte liksom?».

Da jeg begynte på Dronning Mauds Minne Høgskole skulle vi i første semester skrive en oppgave om lek fra barndommen. Da skrev jeg om barns seksualitet. Jeg husker godt at jeg og nabogutten gjemte oss i ett kott hvor vi lekte doktor og så på tissene til hverandre. Jeg husker hvor spennende det var å gjemme seg for de voksne. At vi gjorde dette i all hemmelighet var liksom halve moroa. Hvorfor følte vi at vi måtte gjemme oss? Hvis vi hørte en forelder rope på oss ble det mye fnising og vi var raske til å kle på oss.

Erfaringer fra praksisperioder, som vikar i barnehage, foredrag om barns seksualitet og gjennom arbeid med tidligere eksamensoppgaver, har gitt meg tanker om hvor ulikt mennesker kan forholde seg til barns seksualitet. Jeg har fått erfart at det er ulike holdninger til hvordan ansatte forholder seg til barns seksualitet. Dette kan for eksempel være i en situasjon hvor ett barn ligger på gulvet og gnir seg inntil en pute, eller hvor to barn gjemmer seg i ett rom og kler av seg. Jeg synes barns seksualitet er ett spennende tema vi har lært altfor lite om gjennom disse tre årene. Jeg mener dessuten det er ett viktig tema som bør ha ett større fokus i både førskolelærerutdanningen og for de som arbeider med barn. Det bør ha ett fokus fordi det er noe som ofte kommer til uttrykk og som kanskje gjør mange voksne usikre. Da er det spesielt viktig at de profesjoner som arbeider med barn har god kunnskap, for eventuelt å kunne veilede foreldre/foresatte i ulike situasjoner.

Globaliseringen har ført til at Norge i dag har blitt et land med flere ulike språklige, kulturelle og

religiøse bakgrunner. Rammeplanen (2011) legger vekt på at det kulturelle mangfoldet skal gjenspeiles i barnehagen og at barnehagen skal støtte barn ut fra deres egne kulturelle og individuelle forutsetninger (Kunnskapsdepartementet (2011) s. 8). At Norge har blitt ett land med flere ulike kulturelle bakgrunner, har ført til at det har også blitt større kulturelle forskjeller i befolkningen. Kulturelle forskjeller med tanke på seksualitet er et viktig felt. Eriksen og Sajjad (2006) skriver at det er store forskjeller mellom ulike samfunn med tanke på seksualitet, hvor det er store forskjeller på hva som er tillatt og hva som er forbudt. «Ikke desto mindre er de kulturelt ulike synene på sex og dertil hørende kjønnsrollene en typisk kilde til konflikter mellom norske og innvandrere» (Eriksen og Sajjad (2006) s. 37). Når det har blitt store kulturelle forskjeller blant befolkningen er det da viktig å ha god kunnskap. Har man god kunnskap om ulikhetene blir det enklere å håndtere mulige konflikter som skulle dukke opp, for eksempel i en barnehage. Enkelt og greit er dette grunnen til at jeg gjennom denne bacheloroppgaven vil benytte muligheten til å gå dypere inn i dette spennende temaet.

1.2 Presentasjon av problemstilling

Barns seksualitet er et tema mange velger ikke å snakke om, men som likevel utspiller seg i barnehagehverdagen og i hjemmet. Av egne erfaringer og observasjoner er barn generelt veldig åpne, også med seksualiteten sin. De kan jo onanere mens andre ser det og de kler av seg sammen med andre barn i barnehagen. Hvilke uttrykksformer for seksualitet har barn? Og hvorfor er mange voksne så tilbakeholdne når det kommer til barns seksualitet? Hva kommer det av? Og hvilken betydning har egentlig barns seksualitet for barna og deres utvikling? Seksuelle leker er ofte noe som skjer i det skjulte, selv om de voksne ser det. Jeg har inntrykk av at mange voksne rett og slett ikke vet hva de skal tenke eller foreta seg når de ser ett barn rulle seg i nytelse på gulvet. Alt dette har gitt meg mange tanker og spørsmål, og jeg har kommet frem til følgende problemstilling:

«Hvordan uttrykker barn sin seksualitet i barnehagen og hvordan kan personalet forholde seg til dette?»

1.3 Avgrensing og presisering av problemstillingen

Barns seksualitet er ett tema jeg mener er svært viktig. Ikke bare når det gjelder å ha kunnskap om den naturlige/sunne uttrykksformer for av barns seksualitet, men også avvikende seksualitet. Med dette mener jeg når det kan være tegn på mer alvorlige hendelser, som for eksempel seksuelle overgrep. Det hadde vært veldig interessant og skrevet om dette også, men det vil bli altfor vidt for min oppgave. Derfor har jeg valgt å konsentrere meg om den naturlige delen av barns seksualitet. En annen interessant vinkling av oppgaven ville vært å gå inn på hvilke tanker foreldre/foresatte har om barns seksualitet. Tidlig i prosessen hadde jeg med foreldre/foresatte i problemstillingen min, men jeg fant fort ut at det var nok å forholde seg til barnehagens ansatte.

1.4 Definisjon av sentrale begreper i problemstillingen

1.4.1 Seksualitet

Mange tenker nok at seksualitet handler om et forhold mellom to mennesker, som for eksempel samleie. I Store norske leksikon har Verdens Helseorganisasjon (WHO) en definisjon av begrepet seksualitet. Det beskrives som en del av hvert menneskets personlighet, den omfatter et bredt spekter av følelsesmessige relasjoner mellom mennesker og påvirker tanker, følelser og handlinger (Øyvind Tønnesson, Store Norske Leksikon). Almås (2004) definerer begrepet seksualitet på følgende måte: «Seksualitet er forbundet med lyst og nytelse som motiverer til seksuelle handlinger uten at det på noe plan kan knyttes til forplantning som det egentlige eller grunnleggende motiv» (Almås (2004) s. 124).

1.4.2 Barns seksualitet

Som tidligere sagt kan det for mange voksne være underlig å tenke på barna sine som seksuelle vesener. Men hvis vi ser nøye på WHO's definisjon av seksualitet, står det beskrevet at det er en del av hvert menneskets personlighet, det vil si at det også gjelder barn. «Barn er født med sin seksualitet. Fra de er babyer merker de at tissen blir stiv, eller at det blir varmt i underlivet. Nyfødte reagerer på omgivelsene og bygger opp en forståelse etterhvert» (Norsk Helseinformatikk (2011)). Barn er altså seksuelle helt fra de er bittesmå. Innenfor barns seksualitet er det naturlig å komme inn på flere begreper, som blant annet onani og seksuell lek. Disse er begreper jeg vil komme nærmere inn på i teoridelen.

1.5 Oppgavens disposisjon

Oppgaven består av totalt fem kapitler, hvor litteraturliste kommer i tillegg. Kapittel to tar for seg teorien jeg har valgt å legge frem, for å kunne belyse problemstillingen min på best mulig måte. I hvert kapittel er det ulike underoverskrifter for å gjøre oppgaven mer strukturert. Kapittel tre er metodedelen. Her vil jeg komme inn på hvilken metode jeg har valgt å bruke, og betydningen av denne. I fjerde kapittel har jeg valgt å presentere funn, hvor jeg videre drøfter disse med bakgrunn i teorien.

2.0 Teori

I denne delen vil jeg gjøre rede for hvilken forskning jeg har funnet som er relevant for min problemstilling. Videre vil jeg presentere det jeg har funnet av litteratur som omhandler emnet *barns seksualitet*. Dette kapittelet har jeg delt inn i fire ulike overskrifter, hvor hver overskrift presenterer det jeg mener er viktig å belyse i min oppgave. I den første delen vil jeg komme inn på ett kort historisk tilbakeblikk på seksualitet. Dette mener jeg er både viktig og relevant, ettersom samfunnet vi lever i, på mange måter har forandret seg de siste tiårene. Videre vil jeg presentere ulike uttrykksformer knyttet til barns seksualitet. I de to siste delene av dette kapittelet vil jeg se på mulige kulturforskjeller knyttet til barns seksualitet, før jeg kommer inn på hvordan voksne kan forholde seg til barns seksualitet.

2.1 Et Historisk tilbakeblikk på seksualitet

Seksualitet har i lang tid vært og er fortsatt i dag et tabubelagt ord. Nettopp fordi det er et såpass intimt og privat tema. Men seksualitet har alltid vært og vil alltid være en naturlig og viktig del av hvert enkelt menneske. Det er en viktig side ved mennesket som gjenspeiler seg i alle kulturer. Selv om seksualitet i lang tid har vært et tabubelagt ord, har måten man snakker om seksualitet på endret seg. I Store Norske leksikon står det at både billedkunst og skriftlige kilder kan si oss mye om de rådende syn på seksualiteten gjennom verdenshistorien. Også i flere norske helleristninger kan man finne avbildninger av mannsfigurer med erigert penis (Tønnesson (2013, 10. April). På 1970- tallet kom det som på den tiden ble kalt en seksuell revolusjon i den vestlige verden, dette på grunn av endringer i samfunnet, for det første ny offentlig åpenhet rundt seksualitet, og økt tilgang til billige og sikre, industrielt fremstilte prevensjonsmidler (Tønnesson (2013, 10. April)

Den internasjonalt kjente psykolog og sexolog, Thore Langfeldt har lang erfaring med barns seksuelle utvikling. Langfeldt (2000) har i boken «Barns seksualitet» ett kapittel som heter *Den farlige onanien*. For lang tid tilbake var det ett helt annet syn på barns seksualitet enn hva det er i dag. Før 1700- tallet fantes ikke ordet onani, men rundt 1720 ble det skrevet en bok om onani og de farlige følger av denne «lasten» (Langfeldt (2000) s. 14). På den tiden var det et annet syn på barneseksualiteten, barnet skulle bli sett på som et rent og uberørt individ, hvor seksuelle opplevelser i barneårene ville forstyrre seksualiteten i voksen alder (Langfeldt (2000) s. 15). Dette synet på seksualitet har endret seg gjennom tidene, og det var først på 1930- tallet at man mente at skyldfølelsen og frykten som fulgte med det å onanere måtte være langt mer skadelig (Langfeldt (2000) s. 18). Dette kan vises til utviklingsteorien til østerrikske Sigmund Freud, som er en av

tidenes mest kjente psykiater. Han mente i utgangspunktet at den psykologiske utviklingen ble styrt av inder krefter, i likhet med den biologiske modningen, og at de første leveårene er de viktigste for personlighetsdannelsen (Kloep og Hendry (2003) s. 28). Han delte barnets psykoseksuelle utvikling inn i fem stadier. Frem til ettårsalderen er barnet i det orale stadiet, her er barnets behov sentrert rundt munnen. Når barnet er fra ett- til treårsalderen går det over til det anale stadiet, hvor barnets behov er sentrert rundt avføring og urinerings. Barnet oppdager følelsene i forbindelse med avføring og de er gjerne veldig opptatte av kjønnsdelene sine, som de ofte vil vise frem. Neste stadiet er det falliske stadiet, hvor barnet utvikler behov for seksuell stimulering. Latensstadiet er fra barn er seks til elleve år, her blir den seksuelle trangen undertrykt og barnet har utviklet en viss grad for selvkontroll. Det siste stadiet er det genitale stadiet, fra tolv år og oppover. Her blir seksuelle behov viktig (Kloep og Hendry (2003) s. 29).

«Det skjer en sunn utvikling hvis barnet mestrer disse fem stadiene: hvis ikke, kan det oppstå «fikseringer» som vil føre til problemer med nevrosener senere i livet» (Kloep og Hendry (2003) s. 29). Dette henger fortsatt igjen den dag i dag, hvor terapeuter, sexologer og andre profesjoner mener at barn trenger en sunn seksuell utvikling helt fra de er bittesmå. Man vet fra behandling av seksuelle problemer hvordan barndommen innvirker på den voksnes seksualitet. Hvis et barn har vonde seksuelle opplevelser, kan det prege barnet gjennom hele livet. Hvis et barn ved tidlig alder får et godt forhold til seksualitet, vil det kunne styrke seksualiteten i voksen alder (Langfeldt (2000) s. 20).

2.2 Barns seksuelle uttrykksformer

2.2.1 Onani

Aigner og Centerwall (1986) beskriver onani som en viktig kilde til lyst og nytelse både for barn og voksne, og at det er den enkleste og minst kompliserte veien til orgasme (Aigner og Centerwall (1986) s. 25). Det er for mange kanskje vanskelig å se for seg barna sine som seksuelle vesener som onanerer seg til nytelse. De er jo bare barn. «Man regner med at omkring hvert femte barn i femårsalderen onanerer en gang i blant» (Aigner og Centerwall (1986) s. 26). Mange barn i barnehagen har perioder hvor de kan onanere åpenlyst, enten med en finger, leketøy eller opp etter et møbel, dette er naturlig og vil mest sannsynlig forsvinne med tiden (Barneportal, 2013, 14. April)

2.2.2 Seksuelle leker

For å kunne si noe om barns seksuelle leker, ser jeg det som betydningsfullt først å se på noen teorier om barns lek. Professor ved Dronning Mauds Minne Høgskole, Ole Fredrik Lillemyr (2001) beskriver lek som en vesentlig side ved barnekulturen, og barnekulturen spiller en viktig rolle for sosialiseringsprosessen barnet gjennomgår (Lillemyr (2001)). Videre skriver han at leken på mange måter kan ses på som en *problemløsningsprosess*, hvor barnet utforsker seg selv og miljøet, i forhold til evner, behov og interesser og andre forutsetninger (Lillemyr (2001) s. 17). Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver (2011) legger stor vekt på barns lek. Leken skal ha en framtrædende plass i barns liv i barnehagen, den har en egenverdi og er en viktig side ved barnekulturen som er en grunnleggende livs- og læringsform som barn kan uttrykke seg gjennom (Kunnskapsdepartementet (2011) s. 32). Det finnes ulike lektyper, som blant annet er rollelek. Når en bestemt handlingsrekkefølge trer i forgrunnen, som for eksempel å bussjåfør som kjører en buss, eller ett barn som leker doktor og undersøker ett annet barn. I rollelek overtar altså barnet en bestemt samfunnsmessig funksjon ved å etterligne den (Lillemyr (2001) s. 139). Ett barn har kanskje nylig vært hos legen og blitt undersøkt av doktoren, da er det naturlig at dette vil engasjere barnet i ettertid, ved for eksempel å gjøre det samme på ett annet barn i barnehagen.

Sexologisk rådgiver og førskolelærer, Hanne Emilie Skarpsno skriver at når barn er i rollelek, kan det ha seksuelle undertoner, som kan innebære utforsking av kroppen eller at de prøver ut og imiterer de voksne (Skarpsno (2013) s. 43). Langfeldt (2000) mener at seksuelle leker hos barn er viktige funksjoner. Det hjelper barnet og forstå at det er noe de ikke er alene om og de får dessuten en speiling og en bekreftelse på sin egen seksualitet gjennom andre barn. Det er også viktig fordi barna lærer å kjenne sine egne grenser, lærer å vise ømhet og det reduserer sin angst for nakenhet og nærhet, noe som vil være av stor betydning senere i livet (Langfeldt (2000) s. 37). Langfeldt (2000) sier også at det ikke er uvanlig at barn fra de er ganske små, to-tre år gamle, kan legge seg oppå hverandre og gjøre paringsbevegelser. Slike paringsbevegelser kan man finne igjen hos dyr, som er en slags forløper til paringsatferden. Dette kan tyde på at barns seksuelle leker kan ha en biologisk bakgrunn, og at det er viktig for barnets utvikling å følge disse mekanismene som fører frem til voksen, funksjonsdyktig seksualitet (Langfeldt (2000) s. 37). Egenskapene barna utvikler gjennom lek og lek med seksuelle temaer er viktig å få med seg på veien mot et voksent seksualliv. Når barn leker seksuelle leker kan barna bearbeide opplevelser, fordi leken oppleves som fri og alt foregår på liksom (Skarpsno (2013) s. 42).

2.3 Seksualitet og kulturforskjeller

Hva som betegnes som en seksuell handling, er ofte forskjellig fra den ene kulturen til den andre. Derfor blir også konfliktene mellom forskjellige kulturelle oppfatninger sterkt følelsesladet (Aigner og Centerwall (1986) s. 99). I mange kulturer er det vanlig at det er kvinnen som skal stelle med barnet. Aigner og Centerwall (1986) skriver om en barnehage hvor det var to mannlige lærere, en morsmålslærer og en førskolelærer. Alt gikk som normalt av bleieskift og andre hverdagslige aktiviteter, helt til ett par syriske foreldre fikk vite at de mannlige lærerne hjalp barna på toalettbesøk og skiftet bleier. At det var menn som skiftet på hennes syriske datter var uakseptabelt. Hun krevde videre at det mannlige personalet ikke skulle få være med når de syriske jentene gikk på toalettet (Aigner og Centerwall (1986) s. 99). Kulturforskjeller i forhold til nakenhet kan også opptre som en konflikt i barnehager. Aigner og Centerwall (1986) beskriver videre en hendelse i en barnehage hvor fem islamske barn lekte vannlek, hvor de kledde seg nakne. En mannlig førskolelærer var med og hjalp barna med vannleken. Dette skapte oppsikt og førte til anmeldelse av førskolelæreren (Aigner og Centerwall (1986) s. 100).

Skarpsno (2013) mener det er viktig å være oppmerksom på at det har blitt ett mer og mer flerkulturelt samfunn i Norge og at befolkningen preges av store verdensreligioner som jødedommen, islam og kristendommen. Det er viktig å tenke på at i de fleste religioners historie ligger det som mange vil kalle kvinnelig undertrykkelse, og vektlegging av reproduksjon, fremfor den ikke-produktive seksualiteten (Skarpsno (2013) s. 20). Selv om globaliseringen har ført til at seksualitet har blitt ett mer akseptert tema å snakke åpent om enn tidligere, er det fremdeles debatter rundt ulike syn på seksualitet, prevensjon, homoseksualitet og likestilling. Når det gjelder ulike religioner og kulturer som møtes i barnehagen, er det fra personalets side viktig med et godt foreldresamarbeid. Under barnehagens formål, verdigrunnlag og oppgaver i Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver (2011) står det: «Barnehagens formål er å ivareta barns behov for omsorg og lek, og fremme læring og danning som grunnlag for allsidig utvikling, i samarbeid og forståelse med barnas hjem» (Kunnskapsdepartementet (2011) s. 11). Det er foreldrene som har hovedansvaret for oppdragelsen til barnet. I møte med foreldre som har ulike verdier og holdninger er det viktig å skape en god gjensidig dialog der foreldrene får fremme sitt syn og hvor personalet begrunner sine pedagogiske valg. Det er også viktig at foreldrene opplever at personalet har tiltro til foreldrenes oppdragelse av barnet (Skarpsno (2013) s. 66).

2.4 Voksnes holdninger til barns seksualitet

Som Skarpsno (2013) belyser, er begrepet seksualitet i barnehagen ofte stigmatiserende, og at det derfor er svært viktig at personalet i barnehagen blir bevisst egne holdninger og sin tause kunnskap (Skarpsno (2013) s. 11). Det er viktig hele tiden å reflektere over egne holdninger, slik at man kan utvikle seg på best mulig måte. Dette er dessuten noe Rammeplan (2011) legger stor vekt på. Barnehagen skal være en lærende organisasjon slik at den er rustet til å møte nye utfordringer og at personalets kompetanse stadig er i utvikling (Kunnskapsdepartementet (2011) s. 22). For en førskolelærer er det viktig å reflektere over egne holdninger når det kommer til barns seksualitet.

Kommunikasjon er viktig, både verbalt og non-verbalt. Hvis en førskolelærer opplever at noe er flaut, ekkelt eller komisk, er det svært enkelt for barna å lese disse uttrykkene, selv om vi ikke sier noe med direkte ord (Skarpsno (2013) s. 57). Hvis voksne ikke snakker om seksualitet overfor barna vil de helle ikke stille spørsmål rundt det, nettopp fordi de ikke har begreper og kunnskap. Dette kan igjen føre til at barna får inntrykk av at seksualitet er noe man ikke snakker høyt om (Skarpsno (2013) s. 57). Derfor er det veldig viktig at barn lærer seg de seksuelle uttrykkende som brukes. Slik det ofte er i dag får barna vite mye om voksenseksualitet, som for eksempel hvordan en baby blir til, men de får ikke vite mye om sin egen seksualitet (Langfeldt (2000) s. 40). «På den måten vil alt dreie seg om forplantning, og det gir ingen trygghet når det gjelder barnets egne seksuelle reaksjoner, følelser og fantasier» (Langfeldt (2000) s. 40).

I likhet med voksne, har barn behov for å bedrive sin seksualitet uforstyrret. Hvis et barn føler at han/hun blir vaktet over av den voksne under seksuell lek, kan det føre til en negativ oppfatning av seksualiteten (Langfeldt (2000) s. 35). Mange voksne er kanskje bekymret for at barna skal skade seg under seksuell lek, hvor de putter ting oppi steder det ikke skal være. Langfeldt (2000) skriver at i samtaler med barn viser de behov for at de vil være alene med sine seksuelle leker, at de voksne ikke skal blande seg inn, og heller komme med en positiv reaksjon (Langfeldt (2000) s. 35). Men for mange voksne kan det være vanskelig å komme med en positiv reaksjon når de selv er usikre. Dette med usikkerheten henger kanskje igjen fra de voksne selv var små. Man kan ha opplevd både positive og negative bekreftelser på kropp og seksualitet som barn, som fremdeles henger igjen som voksen. Barn uttrykker sine følelser og «speiler» seg i foreldrene. Måten foreldrene svarer barnet på er med på å bygge opp deres selvforståelse (Langfeldt (2000) s. 58). Under fagområdet omsorg, lek og læring i Rammeplanen (2011) står det at å møte barns spørsmål og undring på en yrkesetisk forsvarlig måte legger grunnen for barnets medvirkning og at de må få støtte på holdninger og handlinger, på denne måten vil de få et positivt forhold til seg selv og egen læringsprosess

(Kunnskapsdepartementet (2011) s. 29). «For at et barn skal utvikle et positivt forhold til egen kropp, sitt kjønn og sin seksualitet er det avhengig av å møte anerkjennelse fra de voksne rundt seg» (Skarpsno (2013) s. 60). Dette er dessuten forankret i barnehagens formål, verdigrunnlag og oppgaver, hvor det står at barn aktivt må oppmuntres til å gi uttrykk for sine tanker og meninger og møte anerkjennelse for sine uttrykk, barn skal ikke føle at deres selvfølelse blir krenket (Kunnskapsdepartementet (2011) s. 18).

Skarpsno (2013) mener barns seksualitet må settes på dagsorden i barnehagen. Det bør jevnlig være personalmøter hvor temaet blir tatt opp. Og de ansatte må bli gitt muligheten til å kunne reflektere over hvordan de på best mulig måte kan arbeide med temaet seksualitet i barnehagen (Skarpsno (2013) s. 61). Langfeldt (2000) mener det viktigste er at barn får en tidlig forståelse av kjønnsorganenes funksjoner. At barna får en tidlig forståelse av kjønnsorganenes funksjoner krever at de voksne er åpne og imøtekomende. De voksne kan tilrettelegge barnehagen slik at det gir gode muligheter for at barna får utvikle sin seksualitet. Skarpsno (2013) skriver at det handler om å gi barna rom som innbyr til lek og utforsking, at alle barnehager bør ha et koserom med puter og madrasser. Like viktig er at bøker om kroppen, kroppsfunksjoner og hvordan barn blir til er tilgjengelig i barnehagen (Skarpsno (2013) s. 62). Mange konflikter rundt seksualitet og samliv oppstår gjennom at vi ikke har klargjort vår egen innstilling. Man er kanskje redd for å si feil ting eller si hva man mener, og da blir det liggende der, man går omkring og er missfornøyde og småkritiske uten å si hvorfor (Aigner og Centerwall (1986) s. 19). Mange grunner til at det ikke snakkes åpent om barns seksualitet er at den voksne ikke har klargjort sin innstilling på en måte som gjør at man kan møtes og bli enige, eller i hvertfall respektere hverandres meninger, hvis det skulle være ulike holdninger i personalgruppa (Aigner og Centerwall (1986) s. 28).

For noen år tilbake fikk førskolelærer Pia Friis en del hets, fordi hun uttalte til media at det i barnehagens hennes er lov å leke seksuelle leker, onanere og kle av seg nakne hvis barna ønsket det. Friis ble beskyldt for å drive en sex-barnehage med ingen grenser for seksualitet. I et intervju med Pia Friis i (Barnehage.no, 2013, 16. April) sier hun at barnehagen ikke er en sex-barnehage, men en helt vanlig barnehage, og en barnehage hvor de ansatte får opplæring i hvordan de skal forholde seg til barns seksualitet. De har også fått instruksjoner på hva de skal gjøre hvis de observerer barn leke seksuelle leker eller onanerer, da skal de bare skal la dem fortsette med det de gjør uten innblanding (Barnehage.no, 2013, 16. April). Friis mener dessuten at barns seksualitet er ett tema som bør komme inn i førskolelærerutdanningen. Som førskolelærer eller forelder har man helt sikkert sett at et barn onanerer åpenlyst, som for eksempel i samlingsstund eller under måltider. I noen sosiale

sammenhenger passer det ikke så godt å kose med tissen sin og dette må barna få vite, de må få vite at de fleste mennesker gjør det, men at de fleste gjør det når de er for seg selv (Skarpsno (2013) s. 44). Skarpsno mener dessuten det viktigste i forhold til barn og onani, er hvordan de blir møtt av de voksne, slik at de får kunnskap om hvor og når det passer seg å onanere (Skarpsno (2013) s. 44).

3.0 Metode

3.1 Kvalitativ forskningsmetode

I arbeidet med å samle inn data til oppgaven min, hadde jeg på forhånd ulike tanker om hvordan og hvilke metoder jeg skulle bruke. Ettersom jeg var inne i en seks ukers praksisperiode, valgte jeg å gå utifra den barnehagen. Grunnen til det er at jeg da kjente barnehagen og de ansatte godt. Før jeg begynte praksisperioden min, visste jeg at jeg skulle skrive om barns seksualitet, jeg hadde derfor hele tiden temaet i bakhodet. Men praksisperioden gikk fort, med andre viktige ting å tenke på, derfor ble temaet barns seksualitet litt *glemt* under praksisperioden. Det var først etter endt praksis jeg virkelig fikk begynt å tenke på hvilke metoder jeg skulle bruke for å samle inn data.

Metode er redskapet vi bruker for å finne informasjon til det vi skal undersøke. Metoden hjelper oss til å samle inn data, det vil si den informasjonen vi trenger til undersøkelsen vår (Dallan (2012) s. 112). Det er vanlig å skille mellom to ulike forskningsmetoder, disse er kvantitative og kvalitative metoder. Hvilken av de to man velger å bruke, avhenger av du ønsker å finne ut. Ønsker du å finne ut hvor stor prosentandel av studentene på Dronning Mauds Minne Høgskole som ønsker å ta videreutdanning, vil en kvantitativ metode være ett godt utgangspunkt. De kvantitative metodene har den fordel at den gir data som kan telles og måles, og tallene gir oss mulighet til å foreta regneoperasjoner (Dallan (2012) s. 112). Ettersom jeg i min bacheloroppgave ønsker å finne ut hvordan personalet forholder seg til barns seksualitet i barnehagen, vil kvalitative metoder være det beste utgangspunktet for meg. De kvalitative metodene tar sikte å fange mening og opplevelse som ikke lar seg tallfeste eller måle (Dallan (2012) s. 112). I kvalitative forskningsopplegg setter man fokus på det det man ikke uten videre kan sette tall på, som for eksempel hvilke *grunner* en førskolelærer har til å ta videreutdanning.

3.2 Intervju som metode

Det er mange måter å innhente data til kvalitative forskningsopplegg, de to mest vanlige er observasjon og intervju. I løpet av praksisperioden min var som sagt planen alltid å ha temaet mitt i bakhodet, slik ble det ikke. Det hadde vært gunstig å bruke observasjon til min oppgave, men etter endt praksisperiode kan jeg si at observasjon ikke hadde vært gunstig, rett og slett fordi det ikke oppstod situasjoner hvor det var naturlig å observere. Derfor var intervju den beste forskningsmetoden jeg kunne benytte meg av. Hensikten med det kvalitative forskningsintervjuet er å få tak i intervjupersonens egen beskrivelse av den livssituasjonen han eller hun befinner seg i

(Dallan (2012) s. 153).

Før intervjuet opparbeidet jeg en intervjuguide, som skulle være en slags ramme for intervjuet jeg skulle utføre (se vedlegg nr?). Formålet med en intervjuguide er at den skal lede deg gjennom intervjuet og er en hjelp til å huske de temaene som skal tas opp (Dallan (2012) s. 167). Den skal dessuten hjelpe meg som forsker å finne svar på problemstillingen min.

3.3 Valg av informanter

Valg av intervjupersoner avhenger av hva du ønsker å vite noe om og ved å velge personer som du mener har bestemte kunnskaper eller erfaringer, gjør du et *strategisk* valg (Dallan (2012) s. 163). Til mitt intervju valgte jeg to personer jeg gjennom praksisperioden min hadde blitt kjent med. Begge fra samme avdeling jeg var på. En utdannet førskolelærer og en assistent som er utdannet barne- og ungdomsarbeider. Bakgrunnen for at jeg valgte disse to, var rett og slett at jeg ville ha en fagperson og en assistent, for kanskje å kunne få veldig ulike synspunkter på spørsmålene. Jeg valgte å ha de to intervjupersonene i samme intervju. Etter endt intervju snakket jeg med en av de andre ansatte på avdelingen om intervjuet mitt, og hun syntes at temaet mitt hørt veldig spennende ut, og at hun derfor også gjerne ville bli intervjuet. Det ble altså tre informanter, fordelt på to intervjuer. Under intervjuet brukte jeg båndopptaker. Dette for at jeg skulle kunne konsentrere meg om informantene hele tiden, og få med meg det de sa. I ettertid transkriberte jeg begge intervjuene. «En vanlig måte å bearbeide intervjuet på, er å skrive ned ord for ord det som er sagt, dette kalles å transkribere» (Dallan (2012) s. 179)

3.4 Kildekritikk

Alt som bidrar til oppbygning av min oppgave, er kilder. Det stilles krav til hvordan man søker etter kilder, vurderer dem, gjør rede for dem og hvordan man bruker dem (Dallan (2012) s. 63). I forhold til innhenting av kilder til min oppgave, har jeg i tillegg til bruk av bøker valgt å bruke internettet. Dette fordi det ligger mange gode artikler om barns seksualitet på internettet. «En forutsetning for å kunne benytte Internett på en forsvarlig måte, er å finne frem til den eller de som har lagt ut informasjonen» (Dallan (2012) s. 65). Når man bruker internettet som kilde, er det også viktig å være nøye på hva som er godt, brukbart, relevant, seriøst og kvalitetssikret slik at det er mulig å bygge videre på det og referere til det (Dallan (2012) s. 66).

3.5 Min opplevelse av intervju som metode

«Et godt intervju gir oss verdifullt materiale som på en relevant måte kan belyse problemstillingen»

(Dallan (2012) s. 174). Det var veldig spesielt å være den som intervjuer. Både fordi det var med personer jeg hadde jobbet med over lengre tid og fordi det var en situasjon jeg aldri har vært oppi før. På den annen side var det en trygghet for meg at jeg kjente personene på forhånd.

Intervjuguiden jeg på forhånd hadde opparbeidet var til god hjelp for å huske alle spørsmålene.

Informantene visste på forhånd hvilket tema vi skulle snakke om, men de hadde ikke sett spørsmålene. Informantene virket trygge i situasjonen og svarte tydelig og utfyllende på de fleste spørsmålene. Dette var med på å gjøre at jeg gikk derifra med gode svar på spørsmålene mine. En av informantene kunne fortelle meg etter vi var ferdige med intervjuet, at det hadde vært veldig interessant og spennende. Fordi det var ett tema han aldri egentlig hadde hatt så mye tanker om.

4.0 Funn og drøfting

I dette kapittelet vil jeg presentere mine funn fra intervjuene jeg hadde i forkant og drøfte dem med bakgrunn i teorien. Jeg har valgt å dele kapittelet inn i ulike temaer jeg mener er viktige for min problemstilling. Jeg har valgt å ha funn og drøfting i samme kapittel, fordi det for meg vil være enklere å se sammenhengen mellom funn og teori på den måten. Jeg har valgt å gi informantene fiktive navn, for å få en bedre flyt i teksten. Informant 1 har fått navnet Magnus. Han er utdannet førskolelærer, master i førskolepedagogikk og har jobbet som pedagogisk leder i to år. Informant 2 har fått navnet Kine, hun er barne- og ungdomsarbeider og har jobbet i barnehage i ti år. Informant 3 har fått navnet Emilie, hun har ingen utdanning, men har arbeidet i barnehage i 25 år. Jeg hadde to intervjuer med samme intervjuguide. Det første intervjuet var med Magnus og Kine, og det andre med Emilie.

4.1 På hvilken måte uttrykker barna sin seksualitet?

I intervjuene stilte jeg spørsmålet «På hvilken måte kommer barns seksualitet til uttrykk i barnehagen?». Informantene forteller at det er noe som kommer til uttrykk nesten hver dag. De forteller at det går litt i perioder, noen ganger kan mange av barna være veldig opptatt av å vise seg frem nakne eller veldig opptatt av å leke doktorleker. *«Hva barna liker å holde på går jo litt i perioder, som med alle andre slags leketøy. Noen dager er det lego som gjelder, andre dager er det mor og far leken som gjelder»* (Kine). Kine forteller om dette med ordentlig ro og med et smil om munnen. Jeg kan se på henne at det hun forteller er helt vanlige ting som skjer i barnehagen ofte. Det virker som om de har god oversikt over hva slags seksuelle leker barna driver med i barnehagen.

«Ja, også har du har barna som ligger å gnir seg. Det er også helt vanlig. Noen blir veldig, noen gjør det så mye at de mister litt fokus på hva de egentlig holder på med, å leike seg» (Emilie).

«Noen ganger har dem gjemt seg bak noen busker utenfor, for å trekke ned buksa, for å se på hverandre. » (Magnus)

De ulike uttrykksformene for barns seksualitet som går igjen i mye av teorien og det jeg har fanget opp i funnene, er lek og samspill og onani. Lek og samspill har gjerne form av mor og far- og doktorleker hvor barna undersøker hverandre nakne. Onani beskrives som at barna koser med tissen sin, enten med hånden eller ved å gni seg inntil gjenstander. I tillegg til lek og samspill og onani er

det å vise seg frem naken til de andre barna også en del av barns seksuelle uttrykksformer. Emilie forteller at det er flere måter barna uttrykker sin seksualitet på, og at den ene er at de liker å vise seg frem til hverandre. Hvor viktig er det egentlig for barn å kunne vise seg frem nakne til hverandre og leke seksuelle leker sammen? At barn liker å vise seg frem naken til andre barn, er en del av utviklingen deres. Det å bli kjent kjent med seg selv, handler også om å bli kjent med kroppen sin, finne ut av hvordan ting ser ut, likheter og ulikheter med andre. Barns lek og samspill med seksuelle undertoner kan sees på som en viktig del av deres læringsprosess. Ulike teorier viser at barns lek er en av de viktigste formene for både språket, sosialisering og individuell utvikling. Lillemyr (2001) beskriver lek som en svært viktig side ved barnekulturen som på mange måter kan ses på som en *problemløsningsprosess*, hvor barnet utforsker seg selv og miljøet, i forhold til evner, behov og interesser og andre forutsetninger (Lillemyr (2001) s. 17).

Hvis barn ikke får utforsket sin egen kropp eller andres, hvordan skal de da kunne lære? Og hvordan skal de da kunne utvikle sin egen læringsprosess?. Det er som veldig mange andre utviklingsprosesser her i livet, man må prøve og utforske for å kunne lære. Det blir vanskelig for et barn å lære å spise med kniv og gaffel, hvis han/hun alltid får utdelt en skje. Jeg ser på barns seksualitet som en like viktig læringsprosess for utvikling. Barn har behov for å utforske, dette innebærer nysgjerrighet på egen kropp og andres. Sexologisk rådgiver og førskolelærer Hanne Emilie Skarpsno (2013) mener at egenskapene barna utvikler gjennom lek med seksuelle temaer er viktig å få med seg på veien mot et voksent seksualliv (Skarpsno (2013) s. 42). Som voksen er det også normalt å utforske sin egen seksualitet. Om ikke mer, så er barn enda mer nysgjerrige og utforskende enn voksne. Små barn er i en viktig utviklingsprosess hvor de lærer nye ting hele tiden. Informantene forteller om ulike situasjoner de har sett barn leke seksuelle leker, Magnus kan med latter i stemmen fortelle at en dag de kom inn på lekerommet, var det en av barna som hadde en gaffel opp i rumpa. Det er jo egentlig ganske komisk, og man må jo nesten le litt av det. Under intervjuet spurte jeg ikke nærmere hva de gjorde i den situasjonen, men det fikk meg i ettertid til å tenke. Er det egentlig *lek*, når de putter ting i rumpa på hverandre? Langfeldt (2000) skriver at det er sjelden barn skader seg under seksuell lek og at mange foreldre er bekymret for at de skal stikke ting oppi skjeden eller endetarmen. Han skriver videre at de fleste av oss har vel fått ting stukket oppi skjeden eller endetarmen uten å ta noen skade av det (Langfeldt (2000) s. 35). Jeg mener at når den seksuelle leken har gått så langt at de putter bestikk opp i rumpa på hverandre, da er det ikke lenger lek. Greit, nok, at de kanskje ikke vil få noen store skader, men barnehagen skal være en trygg plass, hvor personalet har god oversikt over barna. På den annen side, hvis barna putter bestikk i rumpa, merker de selv når det gjør vondt, og da vil mest sannsynlig stoppe med det.

4.2 Personalet har ulike holdninger til barns seksualitet

Problemstillingen er som sagt følgende: *«Hvordan uttrykker barn sin seksualitet i barnehagen og hvordan kan personalet forholde seg til dette?»*. Innledningsvis kom jeg med tanker jeg var nysgjerrig på i forkant av intervjuet. Blant annet hvilke uttrykksformer for seksualitet barn har, og hva det kommer av. Tankene rundt hvordan personalet i barnehagen forholder seg til seksualitet er kanskje det aller viktigste i forhold til problemstillingen min. I intervjuguiden hadde jeg følgende spørsmål, for å kunne lede informantene inn på relevant informasjon, med tanke på det å forholde seg til barns seksualitet:

- *Hva gjør dere i situasjoner hvor barns seksualitet kommer til uttrykk?*
- *Hva tenker dere om deres egne handlinger i forhold til dette?*
- *Har dere noen grenser på hva dere synes er greit og ikke greit i forhold til barns seksualitet?*

I bakgrunn for valg av tema nevnte jeg at jeg tidligere jobbet i en barnehage hvor det var en mor som var litt bekymret over at datteren hennes veldig ofte gnidde seg inntil bøylen i stolen under måltider. Assistenten kunne fortelle at jenta ofte gjorde det, men at det ikke var noe problem. Når jeg nå i ettertid har lest mye om barns seksualitet, har jeg lært mye. Jeg har fått et helt annet perspektiv på det enn tidligere. Teorien har gitt meg viktig informasjon om barns seksualitet. Tidligere hadde jeg ikke visst hvordan jeg skulle forholde meg til en slik situasjon, da det jeg tenkte på var *«Oi, er barn kåte også?»*. I forkant av intervju var jeg veldig nysgjerrig på hvilke tanker de hadde om barns seksualitet. Det første spørsmålet var å spørre hva de gjør i situasjoner hvor barns seksualitet kommer til uttrykk. Kine begynner med å fortelle at i situasjoner hvor barns seksualitet kommer til uttrykk, som for eksempel ved å ligge på gulvet i nytelse og lage lyder. Da har de gått bort til barnet, strøket han/hun på ryggen og sagt med en rolig stemme at han/hun kanskje skal gå en tur på do, så de andre barna ikke blir forstyrret.

«Hvis det blir for mye, kan vi si ifra til barnet, eller sånn det er jo normalt, dem skal jo få lov til å utforske seg selv. Det er jo utforsking på gang, det er det stadiet særlig 3 og 4 åringene»
(Kine)

Kine har lang erfaring med arbeid i barnehage, og vet godt at barn er seksuelle vesener som utforsker og leker seksuelle leker. I forhold til mye av teorien, om hvordan voksne bør forholde seg til barns seksualitet, stemmer utsagnet hennes overens med mye av teorien. I utviklingspsykologien kan vi lese om Sigmund Freuds sine fem stadier innen psykoseksuell utvikling, hvor han presenterer

det anale stadiet. Her er barnets behov er sentrert rundt avføring og urinerings og barnet oppdager følelsene i forbindelse med avføring og de er gjerne veldig opptatte av kjønnsdelene sine, som de ofte vil vise frem (Kloep og Hendry (2003) s. 29). Kine gir uttrykk for at hun vet hva barna er interessert i, i de ulike stadiene i livet. Jeg tenker at når man *vet* godt at barn er seksuelle vesener, som utforsker seg selv og hverandre, vil man ikke være kritisk og usikker. Da er man sikker på seg selv og vet hva man skal gjøre i en slik situasjon, for at barnet blir anerkjent og ivaretatt på riktig måte. Det er lettere å godta noe hvis man har kunnskap. Vet man at barn er seksuelle vesener fra de er bittesmå, er det enklere i møte med en situasjon hvor barnet leker seksuelle leker.

Jeg vil nå vise til et utsagn fra Magnus, i spørsmålet om hva personalet gjør i situasjoner hvor barns seksualitet kommer til uttrykk.

«Vi prøver å bare eller hvertfall æ da å sette en stopper for det. Men jeg prøver jo ikke å gjøre så stort ut av det. Nei, jeg kan ofte bare si, kle på dere og begynn å leke med noe annet i stedet. Jeg prøver ikke å styggliggjøre det og si at det er fysj og sånt. Jeg prøver å ikke vektlegge det i det hele tatt, jeg bare setter en stopper for det. Kan hende det går an å gjøres på andre måter men...» (Magnus)

Det vises tydelig at Magnus og Kine har ulike måter å forholde seg til barns seksualitet på. Magnus forteller at han setter en stopper for det, hvis for eksempel et barn onanerer åpenlyst foran de andre barna. Han sier videre at han ikke prøver å vektlegge det. Under intervjuet var jeg nøye med å observere dem underveis, for eventuelt å få med meg viktig kroppsspråk. Når Magnus fortalte dette, var han veldig tenkende. Han ga uttrykk for at han egentlig ikke visste helt hva han skulle si. Det virket som om han ikke hadde tenkt på dette i det hele tatt. *«...kle på dere og begynn å leke med noe annet i stedet»*. Vi vet som sagt at barns lek er svært verdifull. Lillemyr (2001) beskriver lek som en vesentlig side ved barnekulturen, og barnekulturen spiller en viktig rolle for sosialiseringsprosessen barnet gjennomgår (Lillemyr (2001) s. 17). Barnehagen kan, som alle vet, være svært hektisk til tider. Personalet er nøye på at det skal skje mye hele tiden og planer skal gjennomføres. Dette kan skape forstyrrelser for barna, hvis de er midt i en god lek. Det er ofte personalet i barnehagen kan storme inn i lekerommet og rope «Ryddetid!», uten egentlig å se hva som foregår. Jeg mener det er viktig å ta barns lek på alvor. Ser man at barn er midt oppi god lek, enten med seg selv, eller med andre, er det naturlig å la dem fortsette. Rollelek kan ha seksuelle undertoner, hvor de for eksempel leker doktor eller mor og far. Seksuelle leker blant barna er like viktig som annen lek.

Det jeg legger merke til under intervjuet er som sagt at Magnus virket usikker i det han fortalte,

akkurat som om han ikke hadde nok kunnskap om feltet. For å forstå trenger man kunnskap. Det er spesielt viktig for barnehagepersonalet å ha kunnskap og god kompetanse, for å kunne gjøre hverdagen til barna lærende, spennende og meningsfylt. Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver er et viktig styringsdokument, som personalet i barnehagen er pliktet til å forholde seg til. I Rammeplanen (2011) står det skrevet at leken skal ha en framtrædende plass i barns liv og at den er grunnleggende for livs- og læringsform som barn kan uttrykke seg gjennom (Kunnskapsdepartementet (2011) s. 32). Å stoppe barns lek, når de for eksempel leker doktor, vil være ødeleggende for barna, på den måten at de vil føle en slags krenkelse, fordi de blir nektet å leke og utforske. Det er viktig å ta vare på fantasien og spenningen i leken, for gjennom den vil barna lære utrolig mye. Leken er jo ikke ekte uansett, den er jo bare på liksom. Det å sette en stopper for barns seksuelle lek strider i mot den teorien jeg har lagt frem.

I slutten av sitatet fra Magnus, sier han at det sikkert går an å gjøre det på andre måter. Dette viser at han vet at det finnes andre måter å forholde seg til, men at han ikke er helt klar over tankene sine rundt dette. Det kan reises noen spørsmål utifra dette. Har han ikke nok kunnskap om barns seksualitet, for å kunne forholde seg på en annerledes måte? Eller er det hans egne holdninger som tilsier at når barna leker seksuelle leker, da vil han ha en stopper for det? Det kan være flere grunner til at den pedagogiske lederen tenker slik. Vi kan se det fra et perspektiv, og det er at han «bare» har jobbet i barnehage i to år. Av den grunn har han kanskje ikke like mye kunnskap og erfaring med barns seksualitet, som de andre som har jobbet i barnehage fra ti til tjuefem år. Man lærer så lenge man lever, er det noe som heter. Dette er av stor betydning i barnehagen. Barnehagen er en samfunnsinstitusjon som forandrer seg mye, og er hele tiden under utvikling. For personalet i barnehagen er det viktig å henge med på dette. Rammeplanen (2011) legger vekt på at barnehagen skal være en lærende organisasjon slik at den er rustet til å møte nye krav og utfordringer, og personalets kompetanse skal stadig være i utvikling (Kunnskapsdepartementet (2011) s. 22). På grunn av dette ser jeg det som underlig at førskolelærerutdanningen ikke inneholder mer om dette temaet. Når barnehagepersonalet hver dag møter situasjoner hvor barns seksualitet kommer til uttrykk, burde det være på plass for enhver ansatt å vite hva som kan og bør gjøres i en slik situasjon. Nå finnes det ingen lover og regler som tilsier hva som skal gjøres i en slik situasjon, men Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver er et viktig styringsdokument, som barnehagen er pliktet til å forholde seg til. Seksualitet blir ikke nevnt i rammeplanen, men som jeg har vært inne på tidligere legger Rammeplanen vekt på at leken skal ha en framtrædende plass i barnehagen, fordi den er en grunnleggende for livs- og læringsformen til barna (Kunnskapsdepartementet (2011)).

«Jeg sier egentlig ikke noe hva de gjør jeg, sier heller hva det er dem glemmer å gjøre»

(Emilie)

Emilie forteller at hun ikke sier noe til barna hvis hun ser de onanerer, men at hun heller sier ifra hvis det er noe de egentlig holdte på med. Som for eksempel hvis barnet var midt i en annen lek med et barn, eller hvis de sitter og spiser. Det kan virke som om Emilie er trygg i rollen sin når det kommer til dette temaet. Hun har jobbet i barnehage i mange år, og disse er situasjoner som stadig vekker kommer til uttrykk. Jeg ser det som forvirrende for et barn i barnehage å møte to ulike holdninger til barns seksualitet. La oss si en jente ligger i lesekroken og onanerer, så kommer Kine bort og stryker henne på ryggen og sier at hun kanskje kan gjøre det et annet sted, på do for eksempel. En annen dag ligger det samme barnet i lesekroken og onanerer, denne gangen kommer Magnus bort. Han sier med en litt streng stemme at «Nei, nå får du se å finne på noe annet!». En annen dag kommer Emilie bort mens hun ligger å onanerer. Hun ser han barnet ligger i lesekroken og onanerer, men sier ingenting. Disse tre holdningene er ganske ulike. De tre voksne møter barnet som ligger i lesekroken og onanerer, på forskjellige måter. Hvilket av disse som er rett eller galt kan være vanskelig å bestemme seg for. Men som for mennesker som jobber med barn og er en så viktig del av barnas liv, bør til syvende og sist *barns beste* ligge til grunn. Hvilken av disse tre ulike holdningene er til det beste for barnet? Skarpsno (2013) mener det er viktig å gi barna rom som innbyr til lek og utforskning, og at alle barnehager bør ha et koserom med puter og madrasser (Skarpsno (2013)).

Kine forteller at det er ofte de kan få spørsmål fra barna om mye rart. Slike som «Hvorfor har jenter pupper?» osv. Hun er tydelig på at det er viktig å gi barna svar på spørsmål, og at hvis dem ikke gir barna svar vil de spørre mer og det vil bli enda vanskeligere for barna.

«Noen ganger kan det jo være vanskelig å svare på spørsmål og vite hva man skal si, men man må jo gi dem et svar» (Kine).

Thore Langfeldt (2000) har lang erfaring og kunnskap om barns seksualitet. Han har skrevet flere bøker som retter seg mot foreldre og barnehagepersonalet, om hvordan de voksnes holdninger til barns seksualitet kan virke sterkt inn på barna. Han mener det er viktig at barna får en tidlig forståelse av kroppens kjønnsorganer og at de voksne er åpne og imøtekommende om det. Barnehagen kan bli tilrettelagt slik at det gis gode muligheter for at barna får utvikle sin seksualitet (Langfeldt (2000)). Spørsmål fra barn kan komme som lyn fra blå himmel. Skarpsno (2013) skriver at man noen ganger kan føle at spørsmål fra barn er flaut, ekkelt eller rett og slett veldig komisk. Det er veldig enkelt for barn å lese de voksnes uttrykk, selv om vi ikke sier noe med direkte ord

(Skarpsno (2013)). Både Langfeldt og Skarpsno mener det er svært viktig å gi barna god informasjon når det kommer til både kroppen og seksualitet. Jeg ser det som viktig å få god informasjon om kroppen og seksualitet fra man er små. Jeg ser dette på som noe veldig positivt for utviklingen. Barn skal selvfølgelig lære å vite hvordan man lager barn. Men det er like viktig å vite noe om sin egen seksualitet også, ikke bare voksens seksualitet om hvordan man lager barn. Det er like viktig å vite noe om sin egen seksualitet, som hvilke følelser man kan få, hva som skjer med kroppen, hva som er likt og ulikt med kroppene.

Etter at Magnus har uttalt seg om at han setter en stopper for det hvis han ser barna leker seksuelle leker med hverandre, men at det kanskje kan gjøres på andre måter, legger Kine til at det er viktig for barn å ha et sunt forhold til kroppen sin, akkurat som voksne. Etter Kine hadde sagt dette, tok intervjuet en helt annen vending i forhold til det Magnus hadde sagt tidligere. Han sa plutselig noe helt annet. Jeg viser til sitat fra Magnus:

«Og det er viktig å få en sunn utvikling og ett sunt syn med sin egen kropp og seksualitet. Jeg tenker hvis man i voksen alder virkelig hudfletter ungen fordi dem koser med seg selv så kan det eventuelt skape noen vrangforestillinger rundt nemlig det med å ha et sunt forhold til sin kropp» (Magnus). Dette han sier kan sammenlignes med det Langfeldt (2000) og Skarpsno (2013) legger frem. I Magnus sine uttalelser om holdninger til barns seksualitet er det tydelig at det er noe han ikke har hatt store og dype tanker om, gjennom arbeid i barnehage. Dette er også noe han bekreftet i slutten av intervjuet, hvor han sa at det var et veldig spennende intervju som var med på å gjøre han mer bevisst, og at det er ett viktig tema, som han kommer til å tenke mer på fremover.

4.3 Barns seksualitet i den flerkulturelle barnehagen

Barnehagen hvor jeg hadde mine to intervjuer er en flerkulturell barnehage. I avdelingen hvor jeg hadde intervjuene er flere ulike nasjonaliteter representert. Innledningsvis i intervjuet spurte jeg hvor vidt de har erfaring med en flerkulturell barnehage. Emilie kan fortelle at hun gjennom hele sin arbeidskarriere bare har jobbet i flerkulturelle barnehager. Magnus har jobbet i barnehagen i to år, og har tidligere ingen erfaring med en flerkulturell barnehage.

«Et år jeg jobbet hadde vi tolv nasjonaliteter av totalt atten barn på avdelingen»
(Emilie)

I intervjuet spurte jeg informantene om de hadde opplevd noen utfordringer i forhold til barns seksualitet og kulturforskjeller. Magnus innleder med å si at de har hatt foreldre med

minoritetsbakgrunn som har fått høre at barnas deres har lekt seksuelle leker, som doktor og sykepleier. Og da har foreldrene sagt at det er noe de ikke vil ha noe av i det hele tatt, og at de har vært veldig nøye og klare på dette. Han sier også at dette kan være en grunn til at han føler han må sette en klar/streng grense for barna når det kommer til seksuelle leker, nettopp fordi foreldre har gitt uttrykk for at de ikke vil ha noe av det. Kine legger vekt på at når man arbeider med så mange ulike kulturer i en barnehage, er det viktig med kommunikasjon. Hun sier at det går veldig mye på kroppsspråk og at man må bruke det mye. Emilie svarer på spørsmålet og forteller at hun ikke føler hun har møtt noen utfordringer i forhold til barns seksualitet. Men at det er andre ulikheter de har lagt merke til og er fullt klar over. *«Vi har jo en jente her med minoritetsbakgrunn. I klessituasjoner er hun veldig sjenert, og er veldig nøye på ikke å vise noe av kroppen sin til de andre barna»* (Emilie). Hun sier videre at dette ikke er noe problem, for så lenge hun har det bra og alle barna har det bra, er det det viktigste.

Skarpsno (2013) mener det er viktig å tenke på at Norge har blitt et mer og mer flerkulturelt land, med flere ulike kulturer og religioner representert. Og at selv om det har blitt mer akseptert å snakke åpent om seksualitet enn tidligere, er det debatter rundt ulike syn på seksualitet. Hun sier også at det viktigste fra personalets side, er et godt foreldresamarbeid (Skarpsno (2013) s. 20). I intervjuet la som sagt Kine vekt på at det var viktig med kommunikasjon med foreldrene. Dette er noe jeg mener er vesentlig i enhver barnehage, ikke bare når det kommer til minoritetsforeldre. Man skal alltid ha et godt foreldresamarbeid. Men kanskje er det enda viktigere med god kommunikasjon og foreldresamarbeid med minoritetsforeldre? Hvis det skulle oppstå konflikter i barnehagen i forhold til barns seksualitet, er det viktig at foreldrene får fremme sitt syn, og hvor personalet begrunner sitt pedagogiske valg. Skarpsno (2013) mener også det er viktig at foreldre opplever at personalet har tiltro til foreldrenes oppdragelse av barnet (Skarpsno 2013) s. 66). Lov om barnehager fastlegger at det er foreldrene som har hovedansvar for oppdragelsen til barna. Barnehagen skal ivareta barns behov for omsorg og lek og fremme læring og danning som grunnlag for en allsidig utvikling, og dette skal skje i samarbeid med barnas hjem (Kunnskapsdepartementet (2011) s. 11).

I intervju blir jeg fortalt at i ulike situasjoner har foreldre fortalt at de ikke vil at barna deres skal leke seksuelle leker i barnehagen. Alle barna i barnehagen kommer inn med ulike behov og forutsetninger. Jeg tenker som sådan at personalet selvfølgelig skal ta hensyn til alle barna og også foreldrene sine ønsker. Men i noen situasjoner kan det være vanskelig å gjøre alle til dags. Å vite hva som er rett og galt i ulike situasjoner vil ikke alltid være lett å vite. Man kan bli satt opp mot ulike dilemmaer hvor man må velge enten det ene eller det andre. La oss si to barn leker sammen,

hvor de har tatt av seg buksene og leker doktor. De ser på hverandres kjønnsdeler og fniser og ler og har det artig. Det ene barnet er barnet til en av foreldrene som hadde sagt at de ikke ville ha noe av slike leker i barnehagen. Hva skal førskolelæreren gjøre i denne situasjonen? Hva vil det riktige være å gjøre. Skal hun stoppe barnas lek eller skal hun bare la det være? Begge utfall vil kanskje for førskolelæreren føles galt. Slike etiske dilemmaer vil mest sannsynligvis oppstå i enhver barnehage. For at slike situasjoner ikke skal oppstå, eller at de blir handlet på riktig måte, er i bunn og grunn det viktigste å ha god dialog med foreldrene.

5.0 Avslutning

Mine tanker om at «Oi, er barn kåte, akkurat som voksne?» har forandret seg gjennom arbeid med denne forskningsoppgaven. Jeg kan ærlig innrømme at hvis jeg hadde sett to barn ligge nakne oppå hverandre og gjøre parringsbevegelser, at jeg da ikke hadde visst hva jeg skulle verken tenke eller gjøre. «De er jo bare små barn!». Jeg har mer eller mindre forlatt den tanken nå. Barn er seksuelle vesener, akkurat som voksne. De har de samme behovene for tilfredsstillelse og kjønnsorganene deres fungerer på samme måte som med voksne. Barn er også kåte, forskning viser at et guttebarn kan få reisning i mors mage og at også skjeden til jentene kan bli våt. Barn i barnehagen er dessuten også midt i en viktig læring- og utviklingsprosess som er viktig for møte med voksenverdenen. Her er det naturlig at barn liker å kle av seg for å vise seg frem til andre barn. Dette er noe informantene forteller som barna ofte gjør, i tillegg til onani og seksuelle leker.

Jeg viser til problemstillingen min, som er følgende: «Hvordan uttrykker barn sin seksualitet og hvordan kan personalet i barnehagen forholde seg til dette?». Metodevalget mitt falt på intervju, hvor jeg intervjuet tre personer jeg arbeidet sammen med i praksisperioden. For å kunne gi svar på problemstillingen min var jeg interessert i å vite hva slags seksuelle uttrykk barna i barnehagen har. Hva gjør de? Hvordan uttrykker de seksualiteten sin? Det var også viktig for meg å få informantene sitt syn på barns seksualitet. Hva tenker de voksne? Hva gjør de i situasjoner hvor barns seksualitet kommer til uttrykk? Hva er greit? Barnehagen hvor informantene jobber er også en flerkulturell barnehage, som har et stor preg av barn fra ulike kulturer. På grunn av dette var det også viktig for meg å komme inn på seksualitet og kulturforskjeller. Det viste seg i intervjuene at dette har innvirkning på barnehagens syn på barns seksualitet. Ettersom noen av foreldrene har gitt beskjed til barnehagen at de ikke vil ha noe av seksuelle leker, skaper dette konflikter i situasjoner hvor barna leker seksuelle leker. I disse situasjoner er det viktig å ha god kommunikasjon med foreldre, for å kunne klargjøre deres og barnehagens syn på barns seksualitet.

Samfunnet vi i dag lever i, har på mange måter forandret seg. Vi snakker mer åpent om seksualitet i dag enn vi gjorde for år tilbake. Dette kan være av flere grunner. Den mest virkningsfulle grunnen kan være at samfunnet generelt har åpnet seg mer. Som følge av globalisering har verden blitt mindre. Dagens teknologi har gitt muligheter for store deler av befolkningen til å få en større forståelse av verden og hva som skjer. Fjernsyn, aviser, film og sosiale medier har de siste årene hatt mye fokus på kropp og seksualitet, og dette fører til at det i dag har blitt mer og mer akseptert å snakke om seksualitet i samfunnet vårt. I dag snakkes det mer åpent om seksualitet i flere

sammenhenger enn tidligere. Fra intervjuene mine kunne jeg legge merke til at temaet om barns seksualitet er et tema barnehagen ikke har jobbet særlig mye med. Noen av de virket usikre på sine egne holdninger, og de var usikre på hva som var rett og galt å gjøre i ulike situasjoner. De forklarer videre at det er et spennende tema de mest sannsynlig vil jobbe mer med fremover, og at det er viktig at det tas opp på personalmøter, slik at alle kan dele sine tanker, for å kunne handle på den måten som er til det beste for barnet.

Mine tre informanter er bare et bittelite knippe av alle de nærmest 90.000 som jobber i barnehager i dag (Statistisk sentralbyrå, 2013, 20. april). De tre hadde ulike tanker rundt barns seksualitet, det vil si at det helt sikkert er mange ulike holdninger rundt om i landet. Mine funn fra intervjuene er ikke representative. Jeg kan ikke tale for hele landets førskolelærere. Det vil være ulikt fra barnehage til barnehage hvordan man forholder seg til barns seksualitet. Men i den store helheten tror jeg at de som jobber med barn kjenner til deres utvikling, hva som er normalt og hva som ikke er normalt. Jeg føler jeg sitter igjen med et godt svar på problemstillingen min. Jeg har fått et større innblikk i hva barns seksualitet er, hvordan de kan uttrykke den. Personalet forholder seg til barns seksuelle uttrykk på ulik måte, men de svarer i bunn og grunn til den teorien jeg har valgt ut. Personalets oppgave er å være imøtekommende og anerkjennende i møte med barns seksualitet. De skal ikke føle seg krenket og de skal ikke føle skam ved å onanere. Gjennom arbeid med dette, kan barna lære at onani er noe man helst gjør i enerom og for seg selv. Så lenge barna har det bra, skal det nå være greit å utforske, kle av seg, titte på hverandre, bli kjent med kroppens funksjoner og følelser.

6.0 Litteratur

Aigner, G og Centerwall, E (1984) *Barnas kjærlighetsliv – om kjærlighet, seksualitet og møte med voksenverden*

Oslo: Pax Forlag AS

Almås (2004) *Sex og sexologi*

Oslo: Universitetsforlaget

Barnehage.no (2013, 16. April) *Vil ha profesjonalitet rundt barns seksualitet*

Publisert: 07. Juli 2009

Lastet ned fra: <http://www.barnehage.no/no/Nyheter/3480/Juli/--Vi-ma-vare-profesjonelle-nar-vi-moter-barns-seksualitet/>

Barneportal.no (2013, 14. April) *Barn og seksualitet*

Publisert: 15. november 2012

Lastet ned fra: <http://www.barneportal.no/787/barn-og-seksualitet/>

Eriksen, T.H og Sajjad, T.A (2006) *Kulturforskjeller i praksis – perspektiver på det flerkulturelle Norge*

Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS

Kloep, M og Hendry, L.B (2003) *Utviklingspsykologi i praksis*

Oslo: Abstrakt Forlag AS

Kunnskapsdepartementet (2011) *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*

Oslo

Kvam, Merete (2012, 8. April). Barns seksualitet. I Norsk helseinformatikk.

Lastet ned fra: <http://nhi.no/foreldre-og-barn/barns-seksualitet-intervju-med-thore-langfeldt-37199.html>

Langfeldt, T (1986) *Har du lyst, har du lov – om barns seksualitet*
Otta: J.W. Cappelens Forlag AS

Lillemyr, O.F (2001) *Lek på alvor*
Oslo: Universitetsforlaget

Skarpsno, H.E (2013) *Barn og seksualitet – utfordringer i barnehagen*
Oslo: SEBU Forlag

Statistisk sentralbyrå (2013, 20. April) *Barn i barnehage – ansatte i barnehage 2006-2011*
Lastet ned fra: <http://www.ssb.no/a/kortnavn/barnehager/tab-2012-06-15-06.html>

Tønnesson, Øyvind (2013, 8. April) Seksualitet. I *Store norske leksikon*.
Lastet ned fra: <http://snl.no/seksualitet>

7.0 Vedlegg

7.1 Intervjuguide

08.03.2013

Informanter: 1 pedagogisk, 2 assistenter

Intervju 1: 1 pedagogisk leder og 1 assistent

Intervju 2: 1 assistent

Tema: Barns seksualitet

Problemstilling: Hvordan uttrykker barn sin seksualitet i barnehagen og hvordan kan personalet forholde seg til dette?

Innledning

- Hvilken utdannelse har dere?
- Hvor lenge har dere jobbet i barnehage?
- Hvilken barnegruppe har dere mest erfaring med?
- Har dere mye erfaring med en flerkulturell barnegruppe? På hvilken måte?

Hoveddel

- Hvordan kommer barns seksualitet til uttrykk i barnehagen?
- Hva gjør dere i situasjoner hvor barns seksualitet kommer til uttrykk?
- Hvilke holdninger har du til barns seksualitet som blir uttrykt i barnehagen?
- Hva tenker dere om deres egne handlinger i forhold til dette?
- Har dere noen grenser på hva dere synes er greit og ikke greit i forhold til barns seksualitet i barnehagen?
- Har dere tenkt på ulike måter å forholde seg til kulturforskjeller, med tanke på seksualitet?

Avslutning

- Er det noe dere har lyst til å tilføye?

